

МОНІТОРИНГ ЯКОСТІ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАСОБІВ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ НА ЗАСАДАХ ВПРОВАДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОГО ДИЗАЙНУ

MONITORING OF QUALITY AND EFFICIENCY OF DISTANCE LEARNING MEANS ON THE BASIS OF PEDAGOGICAL DESIGN IMPLEMENTATION

Стаття присвячена одній з актуальних проблем сучасності – дистанційній освіті, а саме моніторингу ефективності та результативності дистанційного навчання на засадах впровадження педагогічного дизайну у сучасних умовах. Визначені та проаналізовані особливості технологій і методики проведення моніторингових досліджень якості, ефективності та результативності дистанційного навчання на засадах впровадження педагогічного дизайну, дистанційних курсів, їх змісту. У статті наведений приклад питань для проведення опитування серед здобувачів освіти для визначення можливостей, зручності та ефективності дистанційного навчання на засадах впровадження педагогічного дизайну індивідуально кожному конкретному здобувачеві освіти. Сформульований орієнтовний перелік питань для визначення рекомендацій від здобувачів освіти щодо покращення та удосконалення дистанційних курсів, технологій та методики викладання, які використовуються викладачами під час дистанційного навчання на засадах впровадження педагогічного дизайну як під час занять, так і під час так званої позааудиторної роботи – онлайн конференціях, семінарах, консультаціях. Визначені та охарактеризовані основні структурні елементи системи управління якістю освіти в цілому та педагогічних технологій та проаналізовані їх функції та принципи у відповідності до проведення моніторингових досліджень якості та ефективності дистанційної освіти. Описані поняття формативної та суммативної оцінки якості навчання, визначена технологія та особливість їх впровадження, а також методика їх комбінування. Визначені та проаналізовані поняття дидактичного та управлінського моніторингу, проаналізовані особливості їх проведення, функціональність, результативність та ефективність, описані переваги та недоліки кожного з цих типів моніторингових досліджень. Зауважено, що представлені матеріали моніторингу оцінки якості дистанційного навчання на засадах впровадження педагогічного дизайну не претендують на абсолютну закінченість, модель відкрита для обговорення, коригування та подальшого дослідження.

Ключові слова: дистанційне навчання, дистанційні курси, моніторинг, якість освіти, ефективність навчання.

The article is devoted to one of the current problems of modernity - distance education, namely the monitoring of the effectiveness and efficiency of distance learning on the basis of the introduction of pedagogical design in modern conditions. The peculiarities of technologies and methods of monitoring research of quality, efficiency and effectiveness of distance learning on the basis of introduction of pedagogical design, distance courses, their content are determined and analyzed. The article provides an example of questions for conducting a survey among students to determine the capabilities, convenience and effectiveness of distance learning on the basis of the implementation of pedagogical design individually for each individual student. An indicative list of questions is formulated to determine recommendations from students on improving and perfecting distance learning courses, technologies and teaching methods used by teachers during distance learning on the basis of implementing pedagogical design both during classes and during the so-called extra-curricular work - online conferences, seminars, consultations. The main structural elements of the quality management system of education in general and pedagogical technologies are identified and characterized and their functions and principles are analyzed in accordance with the monitoring of quality and effectiveness of distance education. The concepts of formative and summative assessment of the quality of education are described, the technology and peculiarity of their implementation are determined, as well as the method of their combination. The concepts of didactic and managerial monitoring are defined and analyzed, the peculiarities of their implementation, functionality, efficiency and effectiveness are analyzed, the advantages and disadvantages of each of these types of monitoring researches are described. It is noted that the presented materials for monitoring the assessment of the quality of distance learning on the basis of the implementation of pedagogical design do not claim to be complete, the model is open for discussion, adjustment and further research.

Key words: distance learning, distance courses, monitoring, quality of education, learning efficiency.

УДК 378.018.43:004.9
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/48.1.43>

Литвин О.В.,
асистент кафедри педагогіки,
методики та менеджменту освіти
Української інженерно-педагогічної
академії

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Оцінка ефективності освітнього процесу є важливим напрямом роботи будь-якого закладу освіти, а особливо, якщо мова йде про організацію навчання в онлайн режимі. Наша країна вже декілька років, на жаль, знаходить в становищі, коли єдиною можливістю організувати освітній процес – є впровадження дистанційного навчання. А питання дослідження ефективності освіти в умовах впровадження онлайн освіти є нагальним і потребує детального розгляду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні основи та методи використання дистанційного навчання описані у роботах Е. С. Полата, П. І. Підкасистого, А. В. Хуторського. Автори аналізують дистанційне навчання з погляду форми та методу, порівнюють з широко поширеними формами, наприклад, заочним навчанням. А. П. Єршов, Є. І. Машбіц, І. В. Роберт та інші розглядають вплив інформаційних технологій на зміст навчання; застосування інформаційних технологій для вимірювання та оцінки результатів навчання розглядається у працях В. І. Андрєєва,

Б. С. Гершунського. Однак найменш розроблено проблему визначення ефективності впровадження та моніторингу результативності дистанційної освіти з точки зору використання його для індивідуалізації навчання залежно від конкретних педагогічних ситуацій. Ґрунтуючись на понятті та принципах дистанційного навчання, а також на аналізі наукових праць Є. В. Белік [1], В. Л. Шатуновського [2], А. А. Андреева, В. В. Книжина [3], Н. В. Бужинської [4], А. В. Лапшової [5], Є. Б. Личагіна [6], Є. Я. Когана [7] можна зробити висновок, що ефективна організація дистанційного навчання передбачає ретельне та детальне планування діяльності здобувачів освіти, надання необхідних навчальних матеріалів у зручній формі, високоефективний зворотній зв'язок, максимальну інтерактивність між здобувачами освіти та викладачем та спілкування здобувачів освіти між собою, особливо в умовах групової роботи. Важливо, що в груповій роботі, взаємодії відводиться особлива роль, оскільки проектна робота, як зазначає Т.Б. Гребенюк [8] та А.В. Литвин [9], ефективна лише у разі колективної пізнавальної діяльності. Без очної взаємодії складно визначити рівень мотивації кожного здобувача освіти до роботи, оцінити частку участі окремо взятого здобувача освіти в проекті, виключити ситуацію, коли в групі більшість роботи виконується одним її учасником. Це заважає зробити адекватну оцінку підсумкового результату проекту, виконати своєчасне коригування роботи групи з урахуванням особистісних якостей кожного учасника, а також ускладнює розуміння рівня сформованості компетенцій у кожного конкретного здобувача освіти. Усе сказане вище зумовлює пошук нових способів моніторингу освітнього процесу, який став би деякою проєкцією педагогічного спостереження, яке може здійснювати викладач у межах очного освітнього процесу. У цьому інтерес представляє цифровий слід здобувача освіти, аналіз якого дозволить як враховувати його активність і дисциплінованість, так і створювати індивідуальні освітні траєкторії і персоніфікувати освітній процес.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. З метою вирішення таких проблем як дослідження якості та ефективності засобів дистанційного навчання на засадах впровадження педагогічного дизайну постає питання визначення особливостей організації та технології проведення процесу моніторингу для формулювання висновків щодо результатів дистанційної освіти.

Формулювання цілей статті. В межах статті ставимо перед собою на меті визначити особливості організації, технології та методики проведення моніторингу якості та ефективності засобів дистанційного навчання на засадах впровадження педагогічного дизайну.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Своє головне призначення – надавати освітні послуги високої якості система дистанційного навчання побудована на засадах впровадження педагогічного дизайну здатна за наявності ефектної системи управління якістю педагогічних технологій, органічно включених до загальної організаційної структури освітнього закладу. Для ефективного управління бажано, щоб комплексна система управління якістю містила в собі базові складові – стратегічне та оперативне планування, а також другорядні, до яких можна віднести проведення моніторингу розвитку академічного та адміністративного персоналу; здійснення моніторингу якості навчальних матеріалів (віртуальних підручників, програмного забезпечення дистанційних курсів, якості наданих викладачами та тьюторами навчальних матеріалів – вебінарів, конференцій, авторських семінарів тощо).

Основними структурними елементами системи управління якістю освіти в цілому та педагогічних технологій зокрема можна вважати наступні:

- зовнішній контроль якості освіти та якості педагогічних технологій (регіональні та державні ліцензії, атестація та акредитація за її результатами, висновки зовнішніх експертів, які оцінюють якість основних процесів при здійсненні дистанційної освіти);

- системи планування на стратегічному та оперативному рівнях;

- моніторинг розвитку академічного та адміністративного підрозділів. Сюди відносяться добір персоналу, розробка оціночної шкали (атестації) його професійного зростання, а також підготовка, розвиток та періодична атестація викладачів;

- моніторинг якості віртуальних навчальних матеріалів та процесів навчання (їх відповідність загальноприйнятим у системі освіти технологічним процедурам, що зумовлюють етапи написання експертизи, редагування та апробації);

- моніторинг ставлення здобувачів освіти до процесу навчання та їх оцінки якості освітніх послуг, що надаються закладом освіти.

Для викладачів (розробників дистанційних курсів, організаторів освітнього процесу) важливо отримати відповіді такі питання.

- Чи зручно здобувачам освіти працювати з навчальними матеріалами?

- Чи відповідають завдання необхідного рівня освоєння?

- Чи зрозумілий зміст лекційного матеріалу, що вивчається?

- Чи достатньо було інформації для виконання практичних завдань?

- Чи достатньо часу, відведеного на виконання завдань?

- Наскільки ефективною є обрана методика навчання?

– Як покращити дистанційний навчальний курс?

Відповіді на ці питання дозволяють скоригувати освітній процес у системі дистанційного навчання, зробивши його більш комфортним для здобувачів освіти. Оцінка, що проводиться, може бути формативною, суммативною або комбінацією цих двох типів [1].

Формативна (від англ. formative – твірна) оцінка проводиться постійно, всіх етапах навчання. Викладач пропонує здобувачам освіти заповнити анкети з питань організації освітнього процесу. Така оцінка дозволяє виявити недоліки організації освітнього процесу, проводити коригувальні заходи, адаптувати зміст дистанційного курсу під потреби здобувачів освіти.

Суммативна (від англ. summative – підсумовує) оцінка проводиться після закінчення навчання в дистанційному курсі, і надає можливість отримати комплексну оцінку курсу і отримати необхідні відомості для подальшої актуалізації його змісту. Результати суммативної оцінки можуть бути використані при розробці інших дистанційних курсів, оскільки анкета охоплює досить широке коло питань, що стосуються освітнього процесу в цілому, наприклад:

– Перерахуйте основні недоліки дистанційного курсу.

– Перерахуйте основні переваги дистанційного курсу.

– Якби ви були викладачем, що б ви зробили інакше?

– Що, на вашу думку, потрібно ще додати до змісту даного курсу?

Формативна та суммативна оцінки можуть проводитися шляхом поєднання кількісного або якісного методів. Кількісний метод дозволяє зібрати дані, які можуть бути статистично опрацьовані та застосовується при опитуваннях великої кількості здобувачів освіти.

Недоліком цього методу є те, що можливості здобувачів освіти у виборі відповідей будуть вкрай обмежені, а підсумкові показники матимуть надто узагальнений характер. Якісний метод оцінки передбачає більш суб'єктивний підхід, є більш гнучким та динамічним при оцінці змісту курсу, дозволяє оцінити сильні та слабкі сторони навчання, отримати пропозиції та зауваження щодо покращення курсу, зрозуміти ставлення здобувачів освіти до методів та технологій навчання, що були використані під час освітнього процесу.

При визначенні ефективності дистанційного курсу використовуються такі критерії: суб'єктивна задоволеність здобувачів освіти курсом; практичні навички, набуті здобувачами освіти; час, необхідний для вивчення матеріалів курсу; співвідношення між кількістю слухачів, які отримали високі оцінки за результатами курсу і тими, хто не повною мірою зміг опанувати курс [4].

Застосування елементів електронного навчання та дистанційних освітніх технологій є однією з ефективних та перспективних форм задоволення освітніх потреб сучасного суспільства. Нове освітнє середовище за рахунок свободи доступу до освітніх ресурсів дозволяє здобувачам освіти організувати своє навчання, будувати та мобільно оновлювати свої освітні траєкторії.

Моніторинг ефективності дистанційних курсів надає можливість реалізації особистісно орієнтованого навчання, тобто, навчання, що враховує особисті якості кожного окремого здобувача освіти, його можливості та освітні цілі.

У ситуації використання технологій дистанційного навчання деякі висновки щодо ефективності використання обраної педагогічної технології, а значить про її актуальність у сучасній освіті, допоможе зробити дидактичний та управлінський моніторинг. Як зазначає В.Г. Бикова, «метою моніторингу в освітньому в установі є забезпечення ефективного інформаційного відображення стану освіти, аналітичне узагальнення результатів діяльності, розробка прогнозу її забезпечення та розвитку» [2].

Дидактичний моніторинг – це спостереження за різними напрямками освітнього процесу, тобто за діями викладача та здобувачів освіти, спрямоване на свідоме та міцне оволодіння змістом освіти, в ході якого здійснюється розвиток пізнавальних сил, оволодіння культурою розумового та фізичного праці, формування основ світогляду [1], в такий спосіб, дидактичний моніторинг – це відстеження реалізації освітніх, виховних та розвиваючих завдань навчання. Необхідно мати на увазі, що в освітньому процесі розрізняють дві його функції: зовнішню та внутрішню [4]. Обидві функції взаємопов'язані. Провідним елементом є внутрішня функція дидактичного моніторингу, що, безумовно, ускладнює його проведення, але водночас робить його ще важливішим. Дидактичний моніторинг спрямовано на аналіз внутрішнього боку освітнього процесу з його зовнішнім проявом. Дидактичний моніторинг освітнього процесу із використанням дистанційних освітніх технологій вибудовується за тією ж логікою.

Управлінський моніторинг – спостереження за характером взаємодії учасників освітнього процесу з використанням дистанційних освітніх технологій на різних управлінських рівнях [1]. Мета такого моніторингу – збирання матеріалу для здійснення оцінки та прийняття управлінських рішень щодо ефективності використання технології дистанційної освіти з точки зору забезпечення якості освіти для досягнення цієї цілі вирішуються такі завдання:

– організація спостережень та вимірювань для отримання інформації про організацію процесу використання дистанційних курсів;

– систематизація інформації за вказаним напрямком;

– порівняльний аналіз інформації за певний проміжок часу.

Напрямами управлінського моніторингу у цьому випадку будуть бути:

– якість виконання учасниками освітнього процесу своїх функцій щодо документації, забезпечення один одного інформацією, дотримання регламенту дій;

– зміст необхідних організаційних заходів із забезпечення дистанційної освіти;

– рівень освітніх результатів здобувачів освіти;

– організація обліку навчальних досягнень у системі дистанційної освіти;

– дотримання регламенту взаємодії учасників дистанційного курсу.

На підставі результатів управлінського моніторингу за вказаними напрямками відбувається коригування вимог до учасників освітнього процесу, доопрацьовується регламент взаємодії. Таким чином, дидактичний та управлінський моніторинги є взаємодоповнювальними видами збору та аналізу інформації щодо ефективності дистанційної освіти. Управлінський моніторинг визначає організацію, дидактичний моніторинг – зміст процесу використання дистанційних освітніх технологій.

Висновки. Освіта в сучасних умовах жорсткої конкуренції стає засобом виживання та засобом соціального захисту від коливань кон'юнктури на ринку праці, що забезпечує сукупність кваліфікаційних компетенцій для професійного успіху. А від рівня освітніх послуг залежить ступінь виразності кваліфікаційних компетенцій, яка сприймається роботодавцями як якість результату навчання випускника закладу вищої освіти. Освітня послуга як діяльність, спрямована на задоволення очікуваних та неочікуваних освітніх потреб конкретних споживачів, потребує моніторингу задоволеності здобувачів освіти та зацікавлених сторін

(стейкхолдерів) та постійного коригування сукупності факторів, що впливають на якість освітньої послуги, а моніторинг ефективності та результативності дистанційного навчання на засадах впровадження педагогічного дизайну у сучасних умовах і є шляхом до визначення та корегування рівня освітніх послуг.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Белік Є.В. Методичні особливості використання дистанційної форми навчання у системі додаткової освіти. *Проблеми сучасної педагогічної освіти*. 2020. Вип. 68. С. 31-34.

2. Шатуновський В.Л. Ще раз про дистанційне навчання. *Вісник науки та освіти*. 2020. Вип. 9. С. 53-56.

3. Бужинська Н.В. Застосування методу командної роботи в інформаційно-технологічній підготовці студентів вузів. *Наука та перспективи*. 2018. Вип. 2. С. 33-39

4. Кузнєцов П.О. Метод проектів при груповому навчанні із застосуванням дистанційних освітніх технологій. *Вчені записки Університету*. 2018. Вип. 1. С. 134-137.

5. Лапшова А.В. Дистанційні технології навчання як ресурс підвищення якості освіти. *Міжнародний студентський науковий вісник*. 2017. Вип. 6. С. 54-58.

6. Личагіна Є.Б. Пандемія та освіта. Сучасні ІТ-технології в освіті. *Наукові праці північно-західного інституту управління*. 2020. Вип. 4. С. 149-154.

7. Коган Є.Я. Організація ресурсів для компетентісно-орієнтованої освіти. *Тенденції розвитку освіти: матеріали XV щорічної Міжнародної науково-практичної конференції*. 2019. С. 33-40

8. Гребенюк Т. Б. Удосконалення професійної майстерності сучасного педагога: актуальні проблеми та рішення: монографія. Вид. СибАК, 2017. – 228 с.

9. Литвин А. В. Чи існує різниця у підготовці бакалаврів до проектної діяльності засобами освітньої робототехніки у гуманітарних та технічних вузах? *Вісник «Гуманітарно-педагогічні дослідження»*. 2020. Вип. 4. С. 66 -71.